

İlk Hakas Yazarlarından V. A. Kobyakov ve “Vaftiz” Hikayesi

Dr. Gülsüm KİLLİ*

Özet: İlk Hakas yazar ve şairlerinden olan Vasiliy Andreyeviç Kobyakov, Devrim öncesi ve Devrimin ilk yıllarında yaşanmış olayları tüm gerçekliğiyle eserlerine yansıtmış olması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Devrim öncesinde Hakas halkının belleğine kazınmış olan bir gerçeklik de toplu olarak gerçekleştirilen vaftiz törenleriyle halkın zorla Hristiyanlaştırılmasıdır. V.A. Kobyakov, “Vaftiz” adlı hikâyesinde bu tarihi gerçeği başarılı bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Anahtar Kelimeler: Hakas edebiyatı, Kobyakov, Hakas hikâyeciliği, Hristiyanlaştırma, Ruslaştırma, Vaftiz.

Giriş

İlk Hakas yazar ve şairlerinden Vasiliy Andreyeviç Kobyakov, kısa olmasına rağmen oldukça verimli geçirdiği edebî hayatında, Hakas Millî Tiyatrosunun kurucusu, Hakas Türkçesi ile yazılan ilk ders kitaplarının yazarlarından biri ve redaktörü olarak Hakas edebiyatının oluşmasında ve gelişmesinde önemli katkıları olmuş bir şahsiyettir. Diğer taraftan hayat tecrübelerini katarak yazdığı hikâyeleri, Hakasya’da devrim öncesi ve devrimin ilk yıllarında yaşanmış olayları tüm gerçekliğiyle yansıtmaları bakımından büyük öneme sahiptir.

1. V.A. Kobyakov, Sanatı ve Eserleri

V.A. Kobyakov, Hakasya’nın Şira vilayetine bağlı olan Ospa köyünde 1906 yılında doğmuştur. Daha yedi yaşında annesini, on yaşında da babasını kaybederek öksüz ve yetim büyüyen Kobyakov, hayatını bir süre köyünde sığır çobanlığı yaparak sürdürmüştür. İç savaş sonrasında, ilk

* Ankara Üniversitesi DTCF Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü / ANKARA

killi@humanity.ankara.edu.tr; gulsum-sibir@mail.ru

okulu bitirerek kendi köyünde okur-yazarlığın yaygınlaştırılması çalışmalarına katılmıştır. Kobyakov, 1920'li yılların başlarında, onun hikâyelerinde de sık sık yansımalarını bulduğumuz Komsomol¹ hareketlerine katılarak Beyaz Ordunun yanında savaşmıştır. Beyazların yok edilmesinden sonra, tekrar halkın sosyal ve kültürel bakımdan kalkındırılması hareketlerine katılmıştır.

Daha sonra temel öğrenimini yedi yıllık okulda tamamlayarak 1929 yılında Krasnoyarsk'taki Sovyet Parti Okuluna girmiştir. Burada öğrenimini tamamladıktan sonra Hakasya'ya dönerek Hakas Kitap Basımevinde, Hakas Millî Tiyatrosunda çalışmıştır. Kobyakov'un bu dönemde sahneye koyduğu oyunlar da mevcuttur. Şira vilayetinde, gençleri bu tür faaliyetlerde yer almaya yönlendiren Kobyakov'un bizzat kaleme alıp yönettiği oyunları, konularını genellikle halk yaşantısından alır. Oyunların halka daha kolay ulaşması çabası, onu halk edebiyatını daha etraflı bir şekilde araştırmaya itmıştır. Bu dönemde Hakas halk masallarını, şarkılarını, *tahpah*larını² yazıya geçirme işi ile meşgul olmuş, yine bu yıllarda ilk şiirlerini de yazmaya başlamıştır. Kendisi de kopuz çalabilen Kobyakov, *tahpah* da yazmıştır. Daha sonra bu *tahpah*lar yazarın dildeki ustalığının gelişmesine yardım etmiş ve Kobyakov, çok canlı bir dille şiirler kaleme almıştır. Bu yıllarda yazdığı şiirler hem "Hızıl Aal" gazetesinde, hem de arkadaşları ile birlikte hazırladığı ders kitaplarında yayımlanmıştır (Kızlasova 1989: 23).

Kobyakov, genellikle halk şarkılarının biçim özelliklerini korumaya çalışarak, ancak içerik bakımından birtakım değişiklikler yaparak, Hakas halkının yaşayışında meydana gelen büyük değişiklikleri, halkın düşüncelerini bu şiirlerinde yansıtmaya çalışmıştır. Eski ve yeni hayat tarzını karşılaştırarak Sovyet dönemiyle başlayan yeni ve "mutlu" hayatı şiirlerinde yüceltmıştır. Şiirlerinin birçoğunda kolhoz yaşantısını, okumayazma seferberliğini, okulların açılmasını, *piyoner*lerin³ hayatını işlemiştir.

Genellikle *tahpah* formundaki hem paralelizm, hem de alliterasyonlar içeren şiirlerinde yeni hayat düzenini övmüştür. Vatan ve tabiat sevgisi de Kobyakov'un şiirlerinde işlenmiştir. Şiirlerinde genel olarak tabiat, bitki örtüsü, ağaçları, akarsularıyla okuyucunun zihninde canlanmaktadır. Kobyakov'un nükteli şiirleri de vardır.

Kobyakov 1930'lu yıllarda Hakas edebiyatının en tanınmış yazarlarından olmuştur. 1933 yılında Hakas Kitap Basımevinin idarecisi olmak için öğrenim görmek üzere Komünist Parti tarafından Novosibirsk'e gönderilmiş, burada ders kitaplarının hazırlanması çalışmalarına katılmıştır. Henüz imlâ kurallarının oturmadığı ve Hakas Türkçesi ile yazılmış edebiyat ve dil malzemesinin oldukça kısıtlı olduğu bir dönemde, okul kitaplarının Hakas Türkçesi ve Lâtin harfleri temelindeki Hakas alfabesi ile basılması Hakas edebî dilinin oluşmasında oldukça önemli bir katkı olmuştur (Kızlasova 1989: 23).

Kobyakov, daha oluşmakta olan Hakas edebiyatında edebî eser yazmanın farkında olan bir yazar olarak elindeki tüm imkânları en iyi şekilde kullanmış, sözlü Hakas edebî geleneğinden büyük ölçüde faydalanmış, Rus yazarların tecrübelerini de eserlerine katmıştır. V. Kobyakov'un hikâyeleri özellikle karakterlerin canlı ve usta bir dille tasviri bakımından son derece başarılıdır.

Kobyakov, eserlerinde genellikle başından geçen olayları ele almıştır. Devrim öncesinde kendisi de bir toprak ağasının emrinde çalışan Kobyakov, sınıf mücadelesine katılmış, daha sonra hem kendi yaşadıklarını hem de arkadaşlarından duyduğu, toprak ağalarına karşı mücadele veren kişiler üzerine hikâyeleri eserlerinde işlemiştir.

1934 yılında "Aydo" adındaki ilk otobiyografik uzun hikâyesi yayımlanmıştır. Kobyakov'un "Aydo" adlı hikâyesinin, Hakas edebiyatında uzun hikâye türünün ilk ve en gelişmiş örneklerinden olması ile özel bir yeri vardır. Aydo hikayesi, yazarın kendi hayatını yansıtmaktadır. Hakas edebiyatında yazarının hayatına dayanan ilk eser olması bakımından da özel bir yeri vardır (Kızlasova vd. 1989: 25). Nitekim Hakas yazar M.E. Kil'çiçakov da Kobyakov'a dair anılarını anlatırken, yazarın bizzat kendisinin fakirlik ve sıkıntılar içindeki çocukluğundan söz ederek Aydo'nun hayatının kendi hayatını yansıttığını söylediğini belirtmiştir (Astanyeva vd., 1992: 66-67).

Aydo adlı hikâyede, Aydo, çocukluğundan beri zenginlerin yanında hayatını geçirmekte ve onların fakir halka karşı takındıkları tavırlarına şahit olmaktadır. Daha sonra genç ırgatların, zengin beylere karşı savaşına o da destek olur. Aydo, gerek tasvirlerin canlılığı, gerekse dilinin halk diline yakınlığı ile dikkat çekmektedir.

1935 yılında “*Hakasiya ırlapça* (Hakasya Şarkı Söylüyor)” adıyla Kobyakov’un şiirlerinden oluşan derleme yayımlanmıştır.

1936 yılında, N.Raykov adlı partizanın iç savaşa katılması üzerine uzun bir hikâye yazan Kobyakov, bu hikâyeyi “*Partizan künneri* (Partizan Günleri)” adlı kitapta ayrı olarak yayımlamıştır. Bu hikâyede, Ruslar arasında büyüyen Nikolay Raykov adındaki Hakas gencinin zenginlerin yanında çalışan Ruslarla arkadaşlık ederek bunların ve yaşadıklarının etkisiyle Şçetinkin ve Kravçenko’nun partizan güçlerine katılarak güçlü bir savaşçıya dönüşmesi anlatılmaktadır.

Hakas edebiyatının temellerini atan V. Kobyakov’un diğer önemli hikâyeleri arasında “*Pasxa kızı aınmarı* (Başkasının Ambarı)”, “*Kıröske tüzirgeni* (Vaftiz)”, “*Kazan* (Kazan)”, “*Miltıx tabızı* (Tüfek Sesi)” sayılabilir.

“*Pasxa kızı aınmarı*” adlı hikâyesinde fakir halkın yaz boyunca büyük eziyetlerle yetiştirdiği ekinin, zengin Mikite’nin ambarına konulması konu edilmiştir.

“*Kazan*” adlı hikâyede Kazan adındaki ihtiyarın Sovyet iktidarı dönemindeki mutlu yaşamı anlatılarak, ihtiyarın geçmişi hatırlaması ile devrim öncesi hayat ile karşılaştırma yapılmakta ve daha önce çekilen sıkıntılara dikkat çekilmektedir.

“*Miltıx tabızı*”nda bir Hakas köyünde yaşayan Sömön, Petke, Mişka ve Yigor kardeşlerin iç savaş sırasında Kızıl Ordu Birliklerine katılıp, partizanlar müfrezesi ile ilişki kurarak Kulakov ve Solov’yev’in güçlerine karşı savaşları anlatılmaktadır. Yine aynı döneme ait olaylar “*Xasxılarınñ unadılğan ordızı*” adlı hikâyesinde ele alınmıştır. Burada da Hakas partizanlar müfrezesinin bir dağda yerleşmiş olan eşkiya ordusuna karşı savaşı anlatılmaktadır. Çeşitli milliyetlerden insanlardan kurulu olan Rus-Komünist Ovçinikov’un komutasında kışın soğuk günlerinde uzak mesafeleri kat ederek halkın malını yağmalayan eşkiya ordusunu yok etmesi bu hikâyede canlı tasvirlerle gözler önüne serilmiştir.

“*Sügen*” adlı hikâyede ise, devrim öncesi hayatta halkın ilerlemesine zarar veren kam, rahip gibi din adamlarının yaptıkları, özellikle gülünç yönleri vurgulanarak ele alınmaktadır. Bu konunun işlendiği diğer bir hikâyesi de “*Kıröske tüzirgeni*”dir. Halkı “sömürerek” yaşayan din adamları ve faaliyetleri, bu kişiler halkın önünde gülünç düşürülerek anlatılmaktadır.

Vasiliy Andreyeviç Kobyakov, A. Puşkin, N.Nekrasov, A.Çehov, M.Gorkiy, D.Bedny gibi büyük Rus yazarların da eserlerini Hakas Türkçesine tercüme ederek Hakasları Rus edebiyatıyla tanıştırmıştır.

V.A. Kobyakov Hakas edebiyatının kurucularından ve en yetenekli Hakas yazarlarından biri olarak kabul edilmekle birlikte, 1937 yılında haksız yere suçlanarak öldürülmüştür. Ancak, Komünist Partisinin yirminci toplantısının ardından aklanmış ve kitapları tekrar yayımlanmaya başlanmıştır.

Kobyakov'un neredeyse dört yıl gibi kısa süren edebî yaşamı, oldukça verimli geçmiş, Hakas edebiyatında derin izler bırakmıştır.

2. Hakasların Hristiyanlaştırılması Gerçeği

Yukarıda da söz edildiği üzere, V. A. Kobyakov, eserlerinde kendi yaşamından kesitler yanında, tanıdığı kişilerin hayatlarını, ya da anlattıkları olayları eserlerinde işlemiştir. Kobyakov'un "*KİRÖSKE TÜZİRGENİ*" yani "Vaftiz" adlı hikâyesinde de Sibiryalı yerli halkların tarihinde sıkça karşılaşılan bir sahne ile karşılaşırız. Sibirya topraklarının Rusya İmparatorluğuna bağlılığının pekiştirilmesi amacıyla sürdürülen Hristiyanlaştırma politikası ve bu yolda zaman zaman başvurulmuş zorlayıcı yöntemler, hem tarih kitaplarında, hem de kuşaktan kuşağa aktarılarak gelerek Hakas halkının zihninde canlı bir şekilde yaşamaktadır.

Sibirya'nın yerli halkları arasında Ortodoks Hristiyanlığın yayılması faaliyetleri Rusya'nın bu bölgeyi sömürgeleştirme politikasının bir parçası olarak XVII-XIX. yüzyıllar boyunca farklı yoğunluklar ve uygulama biçimleri ile sürmüştür. Esasen kamlık inancına sahip olan Hakasların Rus miliyetinin bir göstergesi olarak görülen Ortodoks Hristiyanlığın kabulüne zorlanması ile Hakasya topraklarının da Ruslaştırılması sağlanmaya çalışılmış, bu politikanın neticesinde Hakaslar kitleler halinde vaftiz edilmiştir. Ancak Hakaslarda Hristiyanlık genellikle formal bir karakter taşımaktan öteye geçmemiştir (Çebodayev 1992: 86-87).

XVIII. yüzyılda Hakasya'da Hakas-Minusink Ruhânî İdaresinin kurulmasından sonra, bu idarenin amaçlarından birincisi bu bölgedeki Rus halkın dinî ihtiyaçlarının karşılanması ve böylece Hristiyanlığın pekiştirilmesi, ikincisi daha XVII. yüzyılda bu bölgeye yerleşmiş olan çeşitli tarikat ve mezheplerle mücadele ve üçüncüsü de Hakas Minusink bölgesindeki yerli halkın vaftiz edilmesi olmuştur (Asaçakova 1998: 89).

XVII. yüzyıldaki Hristiyanlaştırma faaliyetleri daha çok esir düşen Hakasların Hristiyanlaştırılması şeklinde iken, XVIII. yüzyılda I. Petro'nun emri üzerine Hanti Mansilerin kitlesel olarak Hristiyanlaştırılması ile başlayan zorlayıcı yöntemlerle Hristiyanlaştırma faaliyetleri Hakasları da kapsamıştır. I. Petro'nun emirnamesi ile yarım yıl içinde bütün Hakasların büyükten küçüğe vaftiz edilmesi amaçlanmıştır. Buna göre, vaftiz olmayı kabul etmeyenler ağır cezalara çarptırılacak, eski kutsal mekânlar yakılarak yerlerine kiliseler inşa edilecekti. Ayrıca vaftiz olanlar için çeşitli vergi indirimleri, toprak ile ödüllendirme, hattâ ölüm cezasını kaldırma gibi mükâfatlar da vardı.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısında, Hristiyanlaştırma faaliyetleri çok daha yumuşak bir karakter taşımıştır. 20 Ağustos 1768'de papazların izinsiz olarak vaftiz amacıyla yerlilere gitmesi yasaklanmıştır. XIX. yüzyıl başlarında bu bölgede misyonerlik faaliyetleri daha aktif bir şekilde yürütülürken, çeşitli mezhep ve tarikatlarla da mücadele güç kazanmıştır. Ancak, bu misyonerlik faaliyetlerinin yerli halkın dilinde sürdürülmesi, onların inanç ve geleneklerinin öğrenilmesi, kilise-okullar aracılığı ile yerli halk arasında okur yazarlığın yaygınlaştırılması gibi yeni yöntemler benimsenmiştir. 1867'de alınan kararla çocukların vaftiz edilmesi yasaklanmış, sadece 14 yaşından büyükler anne babasının rızası alınarak vaftiz edilmiştir. Ayrıca bu dönemde vaftiz olanlara yeni bir ikâmet yeri gösterilmiş, yeni evlilere para yardımında da bulunulmuştur (Asaçakova 1998: 89-90). Böylece XVIII. yüzyıl sonlarından XIX. yüzyıl başlarına kadar gerek ikna, gerekse maddî bakımdan destekleme ve gerekse de zorlayıcı yöntemler kullanılarak Hakasların %25'i vaftiz edilmiştir (Asaçakova 1998: 92).

3. Kobyakov'un “Vaftiz (KİRöske tüzirgeni)” Adlı Hikâyesi Üzerine

Kobyakov'un, iki bölümden oluşan “*KİRöske tüzirgeni*(Vaftiz)” adlı hikâyesi Hakasça olarak kaleme alınmıştır. Hikâye iki bölümden oluşmaktadır: “*Uçuras*” (Karşılaşma)”adını taşıyan birinci bölümde ihtiyar Çongday'ın çocuklarla karşılaşması, çocukların ondan hikâye anlatmasını istemeleri üzerine, Çongday'ın boynundaki bakır haçı görüp geçmişine dönmesi ile vaftiz edilmek üzere Askiz nehri boylarına sürülmelerini çocuklara anlatması, “*Xarool nimes – Vladimir (Harool Değil, Vladimir)*” adını taşıyan ikinci bölümde ise, vaftiz anı, ne olup bittiğini anlayamadan bütün köyün vaftiz edilip adlarının Rus adlarıyla değişti

rilmesi anlatılmaktadır. Esasen halkın kendisine tamamıyla yabancı bir insan grubunun zoruyla ne olup bittiğini anlayamadan hayvan sürülerini andırır şekilde, atlıların itiş kakışı ile nehre sürülerek vaftiz edilmesi gibi oldukça trajik bir durum, Bolşevik ihtilâli sonrasında kurulan sosyalist devlette toplumu sömüren güçler olarak algılanan kam ve rahipler komik durumlara düşürülerek gülünç unsurlarla birlikte aktarılmıştır. Hikâyenin sonunda, köyün yarısının Mariya, diğer yarısının ise, Vladimir adını almış olması da başka bir trajikomik hadisedir.

Kobyakov, bu hikâyesinde Çongday adındaki ihtiyarın çocukluğuna dönmesi ile devrim öncesi ve sonrasını karşılaştırarak, din adamlarının bir sömürü unsuru olarak kaybolduğu devrim sonrasını yüceltirken, devrim öncesindeki zorlama ve sömürülere dikkat çekmektedir.

Hikâye iki ayrı zamanda geçmektedir. Birincisi, Çongday'ın ihtiyarlık dönemidir. Bu dönem devrim sonrasıdır. Diğeri ise, Çongday dedenin çocukluğuna dönmesi ile gözler önüne serilen, Sibiry'a'daki yerli halklara Hristiyanlaştırma politikasının uygulandığı devrim öncesi dönem, başka bir deyişle 18. yüzyılın sonlarıdır.

Hikâyede merkez şahıs, Çongday'dır. Hikâye, Çongday'ın ihtiyarlık günleriyle başlar. Daha sonra çocuklara vaftiz oluşunu anlatmasıyla da kendi çocukluğuna döner. Her iki bölümde de Çongday'ın dış görünüşü üzerinde fazla durulmamıştır. Sadece hikâyenin başında Çongday'ın değneği ve elinden tutan kız çocuğunun yardımıyla yürüyen, saç sakalı ağarmış bir ihtiyar olduğunu biliyoruz:

"Köyün dışında bir ihtiyar, ak değneğine dayanıp, kısıcak ve ağır adımlarla ilerliyordu. Saçı sakalı ağarmış olan adam, yürüdükçe lacivert bir gölge gibi görünüyor, tepesindeki saçsız yer kızıl bir bronz parçası gibi parlıyordu. İhtiyar, titreyen elleriyle pantolonunun cebinden kırmızı mendilini çıkarıp, ıslanan gözlerini sildikten sonra, biraz durakladı, ardından yine yürümeye devam etti. İhtiyar geçirdiği yılların ağırlığıyla bükülüyordu" (Xakas çooxtarımñ çıındızı 1969: 92).

Hikâyede, devrim öncesi dönemde halkın sırtından geçinen din adamları, hikâyenin merkez kahramanı olan Çongday'ın gözünden, hikâyedeki rollerine uygun olarak itici dış görünüşleriyle tasvir edilmiştir. Halk sö-

müren, yaptığı türlü ayinlerde bedavadan bolca yiyip içen kam oldukça kiloludur ve “araka” içmekten yüzü göğermiştir:

“...Arkadan kam, davulu elinde, dışarı yuvarlanır gibi çıktı. Kam, oldukça kilolu, pek uzun olmamakla birlikte iri yarı, kömür gibi kara, fare gözlü, durmadan araka içmekten suratı göğermiş bir adamdı ve bu onun gözlerini olduğundan daha da küçük gösteriyordu” (Xakas çooxtarının çıındızı 1969: 98).

Rus papaz da dış görünüşüyle halkta korku yaratmıştır. O zamana kadar Ruslarla karşılaşmayan halkın gözünde, papaz uzun boyu, iri cüssesi, koca burnu, sarı saçları, mavi gözleriyle garip bir görünüşe sahiptir:

“Papaz uzun boylu, iri cüsseli, koca burunlu, sarı sakallı, fildir fildir dönen mavi gözlü, daha önce görmeyenlere göre gerçekten de garip görünüşlü bir adamdı” (Xakas çooxtarının çıındızı 1969: 97).

Daha sonraki olaylar, halkın duyduğu dehşet ve korku, tamamıyla Çongday’ın gözünden yansıtılıyor. Hikâyenin Çongday’ın çocukluğa dönüşü ile başlayan başlangıç bölümündeki Çongday’ın orman içinden geçerek komşu köydeki şenliğe gidişlerine kadar olan kısımdaki sükûnet ve huzur dolu ortam, insanların et kapmaca oyunundaki neşesi ile atlıların köye gelişleri ile başlayan dehşet dolu sahnelerdeki tezat, halkın Hristiyanlaştırılması için uygulanan zorlayıcı yöntemlerin halk üzerindeki etkisini daha çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

O dönemde köyün idârecisi dışında kimse Rusça bilmediği gibi, çoğu da hayatlarında hiç Rus görmemiştir. Bu yüzden köye gelen yabancıların sadece dış görünüşü bile köylüleri korkutmaya yetmiştir:

“...Arabadan önce bizim idarecimiz Apanay’ın oğlu iri cüsseli Apçanay indi. Onun ardından uzun saçlı, uzun elbiseli biri indi. İner inmez, büyük, bronz, el yapımı bir haç çıkarıp, insanlara dönüp haçı salladı. Kazanın çevresinde oturan halk sus pus oldu. Kimisi ağzına götürdüğü kadehiyle öylece donup kaldı... Papaz uzun boylu, iri cüsseli, koca burunlu, sarı sakallı, fildir fildir dönen mavi gözlü, daha önce görmeyenlere göre gerçekten de garip görünüşlü bir adamdı. Üçüncü olarak arabadan kırılıp taşıyan, alnına parlak bir şey tutturmuş olan uzun sakallı bir Rus indi. Rusça olarak “Selâmlar”, dedi. Hiç kimseden ses çıkmadı...” (Xakas çooxtarının çıındızı 1969: 97).

Bu garip görünüşlü insanları görünce kamın onları şeytan zannederek kovmaya çalışması da bu çok farklı görüntüdeki insanların yarattığı garip etkiyi göstermektedir. Halkın bu dönemde genellikle Rusçayı hiç bilmesi ya da yetersiz derecede biliyor oluşu da durumu karmaşıklaştırmaktadır. Köylülerden birinin köyün idârecisine gelenin kim olduğunu sorması üzerine köyün idârecisi onun *дьякон* (*dyakon*) "kilise görevlisi" olduğunu söylüyor. Uzakta olanlar ve Rusçayı daha düşük seviyede bilenler bu sözü söyleniş benzerliğinden dolayı Rusça *дьявол* (*dyavol*) "şeytan" olarak anlıyorlar (Xakas çooxtarınıñ çıındızı 1969: 99). Bu da gelenlere karşı duyulan korkuyu artırıyor.

Köyün idârecisinin yabancıların geliş amacını açıklamasından sonra halk iki ayrı taraftan yöneltilen tehditlerin ortasına düşmektedir. Baş papazın halkı Hristiyanlığı kabul etmemeleri durumunda "öteki tarafta" ateşte yanacaklarını söylemesi ile Kam'ın halkı vaftiz olmaya gitmemeleri için

"Gitmeyin, Erlik'in⁴ eline düşersiniz, yerin yedi kat altında, kara dağın iyisi hepimizi mahveder, kovun bu şeytanı!" (Xakas çooxtarınıñ çıındızı 1969: 100)

demesi her iki tarafın da halk üzerinde korku salarak kendi otoritesini kurmaya ve korumaya çalışmasını ortaya koymaktadır.

Sonuçta halk, atlılar eşliğinde nehrin soğuk sularına sürülerek, ne olduğunu bile anlayamadan kafalarını üç kere suya sokarak Hristiyan olmuş ve köyün bütün erkekleri Vladimir, kadınları da Mariya adını almıştır.

Hikâyenin sonunda da kam ile rahiplerin uygulamalarındaki ortak bir yöne dikkat çekilmektedir:

"Sonunda yine işler eskisine döndü. Biz eskiden sadece kam'a para ödemekle kalmazdık. Vaftiz olduktan sonra haç ve ikonlarla bizi ziyarete gelen papazlara da para öderdik. Biri öldüğünde ya da doğduğunda papazlara yine para ödemek gerekiyordu. Pek çok kişinin papaza para ödeyebilmek için koyun ya da ineğini sattığı haberi duyulurdu. Düğün, şenlik yapıldığında yine atın iyisini papaza para ödemek için satarlardı" (Xakas çooxtarınıñ çıındızı 1969: 107-108).

Kobyakov, "Vaftiz" adlı hikâyesinde, XVIII. Yüzyıl sonlarında zorlayıcı yöntemlerle Hakas halkına uygulanan ve aslında Ruslaştırma politikasının bir yönünü oluşturan Hristiyanlaştırma politikasını ve

bu dönemde din adamlarının sömürsünü zaman zaman mizah unsuru-
nu da kullanarak başarılı bir şekilde gözler önüne sermiştir.

4. V.A. Kobyakov’un “Vaftiz (KİRöske tüzİrgeni)” Adlı Hikâyesinin Türkiye Türkçesine Aktarımı:

V.A. Kobyakov’un “Vaftiz” adlı hikâyesi Hakas hikâyelerinin yer aldığı
bir çok derlemede farklı zamanlarda yayımlanmıştır. Tarafımızdan Türki-
ye Türkçesine aktarılmış olan bu eser, V.A.Kobyakov ve M.S.Kokov’un
hikâyelerinden yapılan seçmelerden oluşan “Xakas çooxtarınıñ çıındızı
(Hakas Hikâyeleri Seçkisi)” (Abakan: Xızılçar Kniga İzdatel’stvozinıñ
Xakasiyadağı Pöligi, 1969, 91-108) adlı seçkiden alınmıştır.

VAFTİZ

Karşılama

Yaz. Güneş, batıya doğru kaymış, ormanlar dağların ardına saklana dursun, onun
ışığı ufku kızartmaya başlamıştı. Hava yoğunlaşmıştı. Küçük dere kenarında,
yüksek dağlarına arasına sıkışıp kalmış gibi duran küçücük bir köy vardı. Köyün
sessizliğini arada bir köpeklerin havlaması bozuyor, ardından yine sessizlik
çöküyordu. Gökyüzünde hiç bulut yoktu, apaçıktı. Sıcaktı. Yüksek dağların
üzerinde iri kanatlı kartal, kara kanatlarını birkaç kez çırpıktan sonra hareketsiz-
ce süzülerek uçuyordu. Arada sırada köye yaklaşıyor, dağınık olarak dolaşan
tavukları keskin gözleriyle süzerek ürkütüyordu.

Köyün dışında bir ihtiyar, ak değneğine dayanıp, kısıcak ve ağır adımlarla ilerli-
yordu. Saçı sakalı ağarmış olan adam, yürüdükçe lacivert bir gölge gibi görünü-
yor, tepesindeki saçsız yer, kızıl bir bronz parçası gibi parlıyordu. İhtiyar, titreyen
elleriyle pantolonunun cebinden kırmızı mendilini çıkarıp, ıslanan gözlerini
sildikten sonra, biraz durakladı, ardından yine yürümeye devam etti. İhtiyar
geçirdiği yılların ağırlığıyla bükülüyordu. Onu, elinden tutmuş olan on yaşların-
da bir kız çocuğu götürüyordu, onların etrafında koşa oynaya beş altı kadar çocuk
ilerliyordu.

Bir oğlan çocuk, ihtiyara doğru koşarak yaklaştı, karşısında durup sordu:

“Dede, dedeciğim, bugün bize bir şeyler anlattırın, değil mi?” İhtiyar iyi işitme-
diğinden olacak, bir elini sağ kulağına götürüp “Ha?” dedi.

Küçük çocuk, sorusunu tekrarlamaya hazırlanırken, ayak topuğuyla yılan otuna
takılıp bataklık çukurluğa arka üstü düşüverdi. Çocuklar gürültüyle gülüşüp,
bağıştılar. Bir oğlan çocuğu eysiz at üzerinde hızla geldi ve gülerек:

"Ne buldun, çocuk?" diye sordu. Küçük çocuk biraz durakladı ve diğer çocuklara doğru koştu. Çocuklar gülüşerek ona sordular:

"Sorunu hatırlayamadın mı, Tıkocık?"

"Hatırlayamadım" diye gülererek yanıtladı. "Durun bakalım, ben sizi şimdi yakalarım!"

Ondan sonra, ihtiyarın sağ tarafından yanına yaklaşıp, göğsüne derin bir nefes çekerek bağırdı:

"Çongday Dede! Bugün bize hikâye anlat, olmaz mı?"

Bu kez ihtiyar duymuştu.

"Yaramaz, ne diye bağıırıp duruyorsun, az kalsın kulağımı sağır edecektin!" diyen ihtiyarın titreyen yumuşacık sesi duyuldu. "Nasıl bir hikâye anlatayım size?"

O anda çocuklar, koşuşturamayı ve gülmeyi kesip, Çongday Dedelerinin etrafına toplandılar:

"Herhangi bir hikâye ya da olmuş bir şeyi", diye hep bir ağızdan bağırdı çocuklar.

"Tamam da, unutuyorum. Yaşladım ne de olsa."

Pek büyük olmayan dört köşeli evin önünde, yeşilliklerin kapladığı düzlükte ihtiyarın etrafını çevreleyerek oturdular. Çongday Dede acele etmeden kahve-rengimsi eski, pürtüklü piposunu çıkarıp yaktı:

"Neleri anlatmışım, yavrularım? Öceng Bey'i anlatayım mı?"

"Hayır dede, onu anlatmıştın ya!"

"Tamam, o zaman Tashacak Matr'ı."

"Aman aman, anlatmıştın."

"Başka daha ne anlatayım ki..." düşünmeye başlayıp, başının saçsız tepesini kaşdı, aşağı baktığında, boynunda asılı küçük haçı görüp, içine geri soktu, yüzüne bir gülümseme yayıldı.

"Dinleyin, bakın ne anlatacağım!"

"Uzun yıllar geçti o zamandan bu zamana, ben de sizler gibi saf bir çocuktum. Babam o zamanlar avcılık yapardı. Töö deresinin yukarısında yaşıyorduk.

Bir keresinde ben akranlarımla bizim köyün yakınlarındaki bir köye şenliğe gitmiştim. Babam ve annem akşamleyin gitmişlerdi. Gittiğimiz yer maden yakınlarındaydı. Biz güle eğlene üç kişi gidiyorduk. Nasıl olsa et dağıtma vaktine, çocuğun isim törenine yetişiriz diyerek, pek de acele etmeden ilerliyorduk. Yazın ot biçme zamanının başlangıcıydı herhalde. Sık ve birbirine girmiş ağaçlar arasın-

dan, yolun olmadığı yerlerden geçerek kestirmeden gidiyorduk. Bilirsiniz ya, yazın ormanın içi nasıldır... Çiçeklerin kokusundan, temiz hava ve çam kokusundan insanın başı döner.

Sessizce ilerlerken, bir de bakarsın ki otların içinde boz-kahverengi tavşancık sıçrar, sonra koşup, bir kenara çömelir. Ses çıkardığında, fırlayıp kaçır. Of, yavrularım, o ne mutlu çağlarımdı!

Taze ağaçtan yapılmış yaylarımızla yolda ok atarak oynarken, az kalsın şenliğin en ilginç kısmını kaçırıyorduk.

Ulaştık. Bir at, bir inek şenlik için çoktan kesilmiş, derileri ahır kapısının üstüne asılmıştı. Etin kaynatıldığı kazanın altına çukur kazılmıştı, kazana et koyup, odunları tutuşturdular. Evde insan kalabalığı vardı, üç yürük atlı bebeği henüz getirmişti. Sarhoş olanlar yüksek sesle şarkı söylüyordu.

Biz daha yolda düzgün bir kayın ağacı kesip şişleri hazırlamıştık. Çocuğa ad koyma törenine hazırlanırken, bize de bir eğlence düzenlediler: Et kapmaca. Bilirsiniz ya, eğlenceyi duyar duymaz kazana üşüştüler, ben de oraya koştum, kalın bir but kemiğini sıyırdım.

“Atınız yarı yolda kalmasın, yarı yaşında çocuğunuz ölmesin...”, diye evde kam dua okuyordu.

Birden biri bağırdı: “Bakın!”.

Doğudan yürük at koşulmuş bir zengin arabası geliyordu, arabanın çevresinde de atlılar vardı. Atlılar ve araba şenliğin olduğu eve ulaştılar.

Arabadan önce bizim idarecimiz Apanay’ın oğlu iri cüsseli Apçanay indi. Onun ardından uzun saçlı, uzun elbiseli biri indi. İner inmez, büyük, bronz, el yapımı bir haç çıkarıp, insanlara dönüp haçı salladı. Kazanın çevresinde oturan halk sus pus oldu. Kimisi ağzına götürdüğü kadehiyle öylece donup kaldı.

Akılsız safın biri “İblis” diye şaka yapmak istedi. Sonra yurttan: “İğrenç Şeytan, uzak dur!”, diye kamın sesi duyuldu. Yaşlı, genç kadınlarla bazı yaşlı erkekler “Git Şeytan!” diyerek eve doğru koşturmaya başladılar.

Papaz uzun boylu, iri cüsseli, koca burunlu, sarı sakallı, fıldır fıldır dönen mavi gözlü, daha önce görmeyenlere göre gerçekten de garip görünümlü bir adamdı. Papaz durdu, haçını aşağı indirerek haykırdı:

“Ey imansızlar, sığır gibi kaçıyorsunuz. Durun...”

Üçüncü olarak arabadan kılıç taşıyan, alınına parlak bir şey tutturmuş olan uzun sakallı bir Rus indi: Rusça olarak “Selâmlar”, dedi. Hiç kimseden ses çıkmadı.

İdâreci evdeki şenliğe toplanmış olan halkın dışarı çıkarılması için emir verdi. Halk çıkmayı kabul etmeyerek oturmaya devam etti. Tekrar bağırdı: "Çabuk dışarı çıkın!"

Hiç kimse yerinden kıınıldamadı.

Diğer idârecilerin gözünde küçük düştüğünü düşündüğünden olacak, yüzü kıpkırmızı kesildi, köyün idarecilerini çağırıp, onlar suçluymuş gibi azarladı: "Halkı sürüp dışarı çıkarın!"

Halk birer ikişer çıkmaya başladı. Bazı açık gözler çıkmadı. Arkadan kam, davulu elinde, dışarı yuvarlanır gibi çıktı. Kam, oldukça kilolu, pek uzun olmamakla birlikte iri yarı, kömür gibi kara, fare gözlü, durmadan *araka*⁵ içmekten suratu göğermiş bir adamdı ve bu onun gözlerini olduğundan daha da küçük gösteriyordu.

Papazı görünce hiç sesini çıkarmadan gözlerinin akını iyice ortaya çıkararak etrafa bakındı, sonra davuluna vurarak kamlamaya başladı: "İblis, iblis git buradan, gözümden kaybol! Gölgen kaybolsun uzun saç!" Sonra parlak alınlığı görünce biraz çekindi, idâreci yaklaşip elinin ucuyla iyice parlatınca tamamen susup kaldı.

"Bak hele, boşa duruyorsun, karşı tarafın ganimeti seninle paylaşmaya gönlü yok herhalde" diye bazıları yüksek sesle halkın arasında konuşuyordu.

"Şimdi belki, yemek de ister kamlamak için, yarış edecek uzun saçları olduğunda. Bunların ikisi de aynı ne de olsa. Sadece adları başka", diye esmer yüzlü bir delikanlı söylenerek sarı atına binip, fırladı. "Kama yazık oldu, yoktan yere kemikleri papazla paylaşması gerekecek..."

İdâreci "Kimin oğlu bu konuşan?", diye sordu bir ihtiyara.

"Kimin çocuğu ise, bilmiyorum", tanımiyorum.

Bu durum biz çocuklara ilginç geldi, birbirine sokulmuş olan halkın önüne doğru geçtik.

Biri idâreciye sordu: "Kim bu soytarı?"

"O mu? O kilise görevlisi⁶". Yakın duranlardan bazıları Rusça bilmiyordu, onlar duyup, daha uzakta duranlara giderek "Şeytan, ya... Şeytan! Bu soytarı ne diyor?"

"Adam gibi giyinmemiş ki, caka satıyor", diye aceleyle söylendi kızgın bir sesle.

Papaz Rusça bir şeyler söyledikten sonra, idareci tercüme etmeye başladı:

“Yüce papaz geldi, papazların en büyüğü. Askiz nehri ağzında sizi kendi vaftiz edecek, Arkaley⁷ mi ne adı. Halkın toplanmasını bekliyor. Bu kilise görevlisi Tanrısız yaşanmaz, diyor, öbür tarafa gidince ateşte yanarsınız...”

Kam, bunu duyar duymaz lâfını tamamlamasına izin vermeden bağırmaya başladı:

“Gitmeyin, Erlik’in eline düşersiniz, yerin yedi kat altında, kara dağın iyesi hepinizi mahveder, kovun bu şeytanı!”

Kilise görevlisi yanına gidip, kızgın bir sesle bir şeyler söylediğinde, kam aniden davulunu çalarak papaz karşısında dikilerek “Şeytan kaybol!” diye haykırdı. Papaz hiç bir şey anlamadan iğrenerek “Aman Tanrım” diyebilirdi. Kam ise, çevik hareketlerle, papazın kaçmasına fırsat vermeden önünde davulunu çalarak sıkıştırtıyordu, yakalamaya fırsat kalmadan, papaz araka dolu kazanın içine düştü. Onun parlak elbisesi sırlısıklam oldu, araka ise, dört bir yana saçıldı.

İhtiyar Çongday bunu anlatınca çocuklar gülüşmeye başladılar.

Gençler açık günü kahkahalarıyla yırtıyorlardı. Ortalık sakinleştikten sonra emniyet amiri kızgın bir suratla kama yöneldi: “Sen görürsün, seni kam bile olsan hapse atacağım. Herkesten önce seni vaftiz ettireceğim, imansız şeytan!”. İdâreci emniyet amiri ile birlikte kamı kollarından tutup, bir kenara götürdü. Arabaya bindirdiler:

“Gör sen, kam bile olsan seni hapse atacağız.”

Papaz kazanın içinden çıktı, yüzü kıpkırmızı idi. Sonra dönüp tükürdü:

“Beddualara gelesin, seni imansız alçak!” Arkası tamamen ıslaktı. Bu gülünç manzara karşısında oğlanların keyfi yerine gelmiş, konuşuyorlardı:

“Yazık oldu, şenlik için hazırlanan arakayı papaz tek başına içti. Bu böyle dolu kazanlardan dökünerek içiyorsa, çok içer.”

“Ekmek yerine dana ile beslense yok demez!” dedi, saç kırılaşmış bir adam. İdâreci yüksek bir yere çıkıp konuştu:

“Sizinle uzun uzun konuşmaya vakit yok. Hemen hazırlanın!”

“Nereye gideceğiz?” Kalabalığın içinden sorular duyuluyordu. Hiçbir şey anlamayan emniyet amiri idâreciye sordu:

“Ne salınıyor bu imansızlar? Askiz nehri ağzına gidecekler. Orada vaftiz olacaklar.”

“Gitmeyeceğiz!”, diye bağırdı bir ihtiyar.

“Ne demek gitmeyeceğiz?!” Halk birer ikişer dağılmaya başlamıştı.

Az önce alaya alınmasını unutmayan papaz, emniyet âmiri ile idârecinin yanına gitti:

"Siz ne bakıyorsunuz bu Tanrısızlara, bir de idâreci olacaksınız. Bir kaç kişiyi kapatın, o zaman giderler."

Emniyet âmiri hiç bir şey söylemeden, eliyle işaret ederek atlı adamlarını çağırdı. Az önce gitmeyeceğiz diyen ihtiyarı tutuklamalarını emretti.

İdâreci öfkelenmişti: "Atlarımızı koşun!". O arada atlı olarak gelen beş altı Rus, atlarına binmiş, sabırsızca oraya buraya koşuşturuyorlardı. İnsanlar, birer ikişer gidip atlarını arabalarına koşuyorlardı, at sırtında gidecekler de toplanmaya başlamışlardı. Babam doru atımızı arabaya koşup, hazırlanmıştı. Beni de yanına oturtmuştu.

Kam ve ihtiyar adamı ayrı olarak at arabasına oturtmuşlardı. Yolda babama sordum:

"Annem nerede?"

"Sedirin altında", dedi babam."

HAROOŁ DEĞİL, VLADİMİR

"İhtiyar erkek ve kadınların bazıları ağlaşmaya başlamışlardı:

"Ah başımıza gelenler! Boynumuza ne asmak istiyorlar?! Gidene kadar ben boğulur kalırım!"

Pek çok kişi ormana doğru kaçtı. Kimi elinde tırpanla, kimi de öylece ormana daldı. Kaçanları yolda atlılar geri döndürdüler. Halk işte böylesine korkuyordu vaftiz edilmekten.

Askiz nehri ağzına ulaştık. Sıcaktı. Halkın çoğu kürk palto içindeydi. Ter su gibi akıyordu. Kalabalığın sesi köyü doldurmuştu. Köye sığmayanlar köyün dışında arabalarının yanında kalmıştı. Atlılar başlarında silâhla nöbet tutuyordu. Bütün gece öylece durduk.

Ertesi gün halkı yüzerli gruplara ayırmaya, sonra da Askiz nehrinin sığ tarafına sürmeye başladılar. Biz babamla birlikte kalabalığın içinde ilerlerken nehir kenarından gürültüler yükseliyordu.

Nehir kenarında Arkaley ayakta duruyordu, altın işlemeli elbise ve demir bir şapka giymişti. Yanında iki kişi daha vardı onun gibi uzun saçlı, siyah, sivri şapkalıydılar. Biraz ileride emniyet amiri, bizim idârecilerimiz ve diğer idâreciler...

Bizi suya doğru sürdüklerinde, papazlar farklı seslerle haykırmaya başladılar, Arkaley ise, bize doğru haçını sallamaya başladı. Bir papaz, kolundaki demir zinciri sallayarak bir kaseden bize doğru tütsü dumanı savurmaya başladı.

"Suya girin!" diye bağırdı tercüman bize.

Haykırma ve inlemeler her yanı kapladı, kadınlar, ihtiyarlar bizi suda boğmak istiyorlar, diye söyleniyorlardı. Ben de korkuyordum, aklım çıkıyordu, babamın elini tutup bağıryordum:

“Baba, annem bizsiz ne yapar?”. Babam da korkmuştu. Buna rağmen bana:

“Bir şey yok yavrum, burası derin değil nasıl olsa, boğulmayız”, dedi.

Ondan sonra atlılar halkı suyun içine doğru sürdüler. Kimi soyunabilmiş, kimi soyunamamıştı, öylece giysileriyle suya girmişlerdi, kadınlar, erkekler, çocuklar, hepsi birlikte. Suyun içinde üşüyüp bağırsıyorlardı.

Bütün seslerin üstüne tercüman haykırdı:

“Başınızı üç kez suya daldırın, çabuk olun!” Kimi yavaşça, kimi çabucak başın suya soktu.

“Başını suya sok, sok yavrum, sokmazsan döverler bizi”, dedi babam. Ben başımı suya sokup iyice üşümüştüm. Nefesimin kesildiğini hissediyordum. O sırada tercüman bağırdı:

“Tamam, çıkın!” Herkes sudan çıkıp, sularını etrafa sıçratarak silkinmeye başladı. O sırada bize doğru başpapaz elinde bir kutu ile yaklaştı.

“Yaklaşın, size haç verecek”, diye bağırdı tercüman.

Ben babamla kalabalığın önüne çıkmıştık. Papaz bana bakıp küçük bir haç verdi, ben onu ne yapacağımı bilmeden avcumun içinde tutuyordum. Papaz bana kızarak bir şey söyledi, bana boynuma takmamı işaret etti. İşte o küçük haç hâlâ boynumda duruyor”. İhtiyar, çocuklara göstermiş haçını gösterdi.

Herkes haç aldı. O arada ikinci bölük halkı nehre sürdüler. Kalabalığın önünde, kolunu sallaya sallaya bir şeyler haykırarak kam ilerliyordu.

“Erlığın yanına inin! Yedi kat yerin altında, ak suyun iyeleri bu uzun saçlıyı yok edin!”

Kamı görünce Arkaley daha sert bir sesle konuştu:

“Sen ne diye halkı kilise görevlisine güldürdün? Öbür tarafta Tanrı seni iyi korutacak, sonsuz ateşte yanacaksın. Bırak şu şeytan levâzimatını, onlardan Tanrı da, Çar da hoşlanmaz!”

O arada kam, Arkaley’e yaklaştı, gözleri kediden kaçan fareninki gibi oraya buraya fırlıyordu. Şişman suratını eziyet çekiyormuş gibi tutup haykırmaya başladı:

“Ben anlı şanlı, büyük bir kamım. Benim sözümle yerin altına in!”

Fakat her nasılsa nehir kıyısında ayağını ters basınca, bir ayağı kaydı ve kıyıdan aşağı suyun içine yuvarlandı. Su, büyük bir taş düşmüş gibi etrafa saçıldı.

Ben soğuktan donmama rağmen, herkesle birlikte gülmeye başladım. Kam'a onun azgın ruhları da yardım etmemiş olacaklar, kıyıdan süklüm püklüm çıktı.

Eve dönerken yolda babam bana "Şimdi benim adım Harool değil, Vladimir, senin adın da Çongday değil, Vladimir ve buna ek olarak Vladimiroviç... Bütün erkeklere Vladimir, bütün kadınlara da Mariya adını vermişler. Rus idareci bana böyle söyledi.

Eve ulaştığımızda annem, köyde bizi suda boğdukları haberi yayıldığından olacak, bizi göz yaşları içinde karşıladı.

Sonunda yine işler eskisine döndü. Biz eskiden sadece kama para ödemekle kalmazdık Vaftiz olduktan sonra haç ve ikonlarla bizi ziyarete gelen papazlara da para öderdik. Biri öldüğünde ya da doğduğunda papazlara yine para ödemek gerekiyordu. Pek çok kişinin papaza para ödeyebilmek için koyun ya da ineğini sattığı haberi duyulurdu. Düğün, şenlik yapıldığında yine atın iyisini papaza para ödemek için satarlardı."

"Peki kama ne oldu? Suda boğulup öldü mü?" diye çocuklar sordular Çongday Dedeye.

"Kam'a ne olacak, daha da şişmanladı. Onun zamanına yetişecek saflar her zaman bulunur. Ölürsen, onun zahmetsizce yığıldığı zenginliklerini papazlar alırlar diye korkar. Fakat onların hiçbiri gücendirilmediler. Halkın boynu kalın, öderler, onlar da sefalarını sürerler. Halkı kandıran kam'a bir de papazlar eklendi. Siz de bilirsiniz ya evlâtlarım, o zamanlar fakirlerin beş kuruş parasına el uzatanlar çok idi."

Neyse, yeter artık. Sizin uyku vaktiniz geldi. Güneş battı, akşam yıldızı ne güzel parlıyor..."

İhtiyar piposundan bir nefes çekip evine doğru yöneldi.

Açıklamalar

1 Komünist Gençler Birliği; SSCB döneminde (1918-1991) varlığını sürdürmüş olan gençlik organizasyonu.

2 Genellikle 8 dizeden oluşan lirik halk şarkısı.

3 SSCB'de çocuk organizasyonu üyesi.

4 Hakas inancına göre Aşağı Dünyayı idare eden kötü güç, Şeytan.

5 Sütten yapılan alkollü Hakas içkisi.

6 Köyün idarecisi gelenin kim olduğunu soran köylüye, onun дякон (duyakon) "kilise görevlisi" olduğunu söylüyor. Uzakta olanlar ve Rusçayı daha düşük seviyede bilenler bu sözü söyleniş benzerliğinden dolayı Rusça дявол (duyavol) "şeytan" olarak anlıyorlar.

7 Baş papaz.

Kaynaklar

- Abel'tin, E.A., Antoşin K.F. vb. (1985), *Oçerki istorii xakasskoy sovetskoy literaturı*, Abakan: Xakasskoye otdeleniye Krasnoyarskogo knijnogo izdatel'stva.
- Alaxtayeva A.F., (1991), *Xakas literaturazı (6 klassxa xrestomatiya)*, Ağban: Xızılçardağı kniga sıgarcañnıñ Xakas pöligi.
- Astanayeva A.G., Kızlasova, A.G., Kızlasova M.A. (1992), *Xakas literaturazı (7 klassxa ucebni-xrestomatiya)*, Ağban: Xakas kniga izdatel'stvozi.
- Domojakov, N.-Kobyakov V.A. (1987), *Iraxı aalda (Roman, povest')*, Ağban: Xızılçar kniga izdatel'stvozinıñ Xakasiyadağı Pöligi.
- Kızlasova, A.G., (1989), *Xakas literaturazı (9-10 klasstarğa ucebni)*, Ağban: Xızılçardağı kniga izdatel'stvozinıñ Xakasiyadağı pöligi.
- Kızlasova, A.S., Tugujekova V.N., Pisateli i xudojniki Xakasii (Posobiye dlya učiteley, uçaşçıxıya), Abakan: Xakasskoye knijnoye izdatel'stvo.
- Kirbijekova, U.N. (1970), "Oçerki, rasskazı, povesti 30-ıx godov", *Ügrediğlig Piçikter- Uçeme zapiski*, Abakan: Xakasskoye knijnoye izdatel'stvo, XIV, 188-200.
- Kobyakov, V., Topanov A. vb. (1982), *Xızıl Çazı (Çooxtar, stıxtar, p'yesalar)*, Abakan: Xızılçardağı kniga izdatel'stvozinıñ Xakasiyadağı pöligi.
- Kokova, E.M. (1991), *Çon çarii (İz istorii Xakasskogo dramatiçeskogo teatra)*, Abakan: Xakasskoye knijnoye izdatel'stvo.
- Troyakova, P.A. (1962), *Literatura sovetskoy Xakasii*, Abakan: Xakasskoye knijnoye izdatel'stvo.
- Ulturgaşev, S.P. (1963), "İz istorii formirovaniya sovetskoy intelligentsii v Xakasii", *Ügrediğlig Piçikter- Uçeme zapiski*, Abakan: Xakasskoye knijnoye izdatel'stvo, IX, 127-132
- Xakas çooxtarınıñ çundızı* (1969), Abakan: Xızılçar Kniga izdatel'stvozinıñ Xakasiyadağı Pöligi, 91-108.

One of the First Writer and Poets of Khakas V. A. Kobyakov and His Story “Baptism”

Dr. Glsm KLL*

Abstract: Vasiliy Andreyevich Kobyakov, the first writer and poets of Khakas, has a great importance for reflecting truthfully all the events before and after Revolution. The other fact that the Khakas people keep in their mind is that people made Christian with baptism ceremony by force. Vasiliy Andreyevich Kobyakov showed this historical truth successfully in his story called “Baptism”.

Key words: Kobyakov, Khakas literature, Khakas story writing, making people Christian, Russified, baptism.

* Ankara University, Faculty of Language and History, Department of Modern Turkish Dialects and Literatures / ANKARA
killi@humanity.ankara.edu.tr; gulsum-sibir@mail.ru

Один из Первых Хакасских Писателей В. А. Кобьяков и Его Произведение “Бабтист”

Гюлсум КИЛЛИ*, др.

Резюме: Один из первых Хакасских писателей и поэтов Василий Андреевич Кобьяков важен тем, что в своих произведениях отразил во всех реалиях события дореволюционного периода и события первых лет после революции. В дореволюционный период насильная христианизация хакасского народа путем всеобщего совершения бабтистских орбядов навсегда осталась в памяти хакасского народа. В. А. Кобьяков успешно изобразил этот исторический факт в своем рассказе “Бабтист”.

Ключевые слова: хакасская литература, хакасские рассказы, христианизация, русификация, бабтист.

*Анкарский Университет, Историко-филологический Факультет, Кафедра Современных Тюркских Диалектов и Литератур- АНКАРА
killi@humanity.ankara.edu.tr; gulsum-sibir@mail.ru.